

Oleh Behen

Działalność Ukraińskiego Związku Katolickiego w Galicji Wschodniej (1930-1939)

Z uwagi na narastający konflikt polsko-ukraiński oraz napięcia w środowisku ukraińskim duchowieństwo greckokatolickie zdecydowało się na podjęcie aktywnych działań. W dniach od 12-go do 13-go lipca 1930 roku w wiosce Mykulyczyni odbyło się posiedzenie Episkopatu Kościoła greckokatolickiego (dalej KGK)¹, na którym poruszono kwestię powołania organizacji, której celem byłoby skonsolidowanie szerokich mas społecznych w duchu zasad chrześcijańskich. Zgodnie z zasadami chrześcijaństwa zamierzano budować ład społeczny i polityczny wśród Ukraińców.

Doniosłym wydarzeniem w działalności Kościoła było zorganizowanie we Lwowie 22 października 1930 roku Ukraińskiego Związku Katolickiego (dalej UZK). Inicjatorem tego przedsięwzięcia był metropolita Andrzej Szeptycki.² Od pierwszych dni istnienia organizacji jej działacze brali udział w inicjatywach społecznych, co wpłynęło na podwyższenie poziomu pracy apostołatu świeckich.

Niemal jednocześnie z powołaniem do życia UZK na początku stycznia 1931 roku wprowadzono Akcję Katolicką w Greckokatolickiej Prowincji Kościelnej. Był to gest solidarności ze światowym ruchem katolickim w łonie Kościoła Powszechnego. Rozwój Akcji Katolickiej i wzrost popularności tej organizacji spowodowały utworzenie w maju 1933 r. organizacji o nazwie Akcja Katolicka Młodzieży Ukraińskiej (AKMU)³

Kościół za wszelką cenę starał się odwieść młodzież od ideologii nacjonalistycznych, tę rolę miało pełnić UZK, a potem i AKMU. Związek był jedną z pierwszych znaczących organizacji ruchu katolickiego w Galicji Wschodniej, która z niespotykanym dotąd zapalem zaczęła wcielać w życie ideały Akcji Katolickiej. Ukraiński Związek Katolicki jako swoista część Akcji Katolickiej na

¹ Kościół greckokatolicki (KGK) w II Rzeczypospolitej w latach 20-30-tych stanowił jedną Galicyjską Prowincję Greckokatolicką. Składała się ona z Metropolii Halicko-Lwowskiej do której wchodziły: archidiecezja lwowska, diecezja przemyska i diecezja stanisławowska. Po ukończeniu I wojny światowej terytorium Metropolii uległo pomniejszeniu. W 1918 roku od diecezji stanisławowskiej odeszła do Rumunii Bukowina, oraz diecezji w USA i Kanadzie zostały podporządkowane Stolicy Apostolskiej. Z powstaniem niepodległej Polski i cywilnego administracyjnego podziału Kościół greckokatolicki obejmował takie województwa: lwowskie, tarnopolskie, stanisławowskie, i część krakowskiego. W tym czasie do Metropolii Halicko-Lwowskiej należały dwie diecezje w Rusi Zakarpackiej (na Węgrach i Czechosłowacji). Z czasem te diecezje były wyodrębniane z struktur KGK i też podporządkowane 1924 roku bezpośrednio Stolicy Apostolskiej.

² *Під Одним прапором. Заклик Високопреосвященішого митрополита*, „Нива”.25 (1930), nr 10, s. 361.

³ *Українська Молодь Христові. Збірник*, Рим-Парма 1991, s. 20.

gruncie ukraińskim stawiał sobie za cel doprowadzenie do odrodzenia społeczeństwa w duchu nauki Chrystusa. Do pracy włączano nie tylko księży, ale także osoby świeckie.⁴ Różne siły ukraińskie w powstaniu Ukraińskiego Związku Katolickiego dopatrywały się reakcji Kościoła greckokatolickiego na politykę nacjonalistycznego podziemia. Związek został powołany do życia wkrótce po licznych akcjach dywersyjnych⁵ przeprowadzonych przez Organizację Ukraińskich Nacjonalistów (OUN) w 1930 roku.⁶ Działalność Związku miała wnieść do ukraińskiego życia społecznego element równowagi. Być może była to też odpowiedź na przegrupowanie sił nacjonalistycznych z Ukraińską Organizacją Wojskową (UWO) na czele, które w 1929 roku przerodziło się w OUN.⁷ OUN było dalekie od idei zasad chrześcijańskich wyznawanych przez Kościół katolicki. Zatem nic dziwnego, że działalność tej organizacji wywołała zaniepokojenie wśród greckokatolickiego duchowieństwa. Kościół dołożył wszelkich starań, aby stworzyć nowe alternatywne ideały dla młodzieży ukraińskiej, jednocześnie hierarchowie pragnęli ograniczyć wpływ OUN na młodych ludzi.⁸

Oczywiście, Episkopat Kościoła greckokatolickiego nie odchodził od powszechnych w owym czasie ideałów Akcji Katolickiej, a jedynie starał się przybliżyć je do realiów panujących w Galicji Wschodniej. Szczególnym miejscem w owym czasie był Lwów - ponieważ, w tym mieście znajdowały się główne ośrodki ruchu katolickiego. Oto, jak skomentowano te wydarzenia w gazecie „Meta”: „...największym autorytetem w kwestii Akcji Katolickiej cieszą się słowa papieża Piusa XI, który mówi: „Akcja Katolicka zgodnie ze swoimi zamiarami nie pragnie szukać szczególnych dróg i środków, aby osiągnąć swój cel, a jedynie prowadzi i nakierowuje istniejące organizacje na ścieżkę społecznego apostołatu”. Podobne stanowisko reprezentował też Ukraiński Związek Katolicki, którego zadaniem było niesienie pomocy i wspieranie istniejących instytucji”.⁹

Zaistniała sytuacja wymagała od ukraińskiej społeczności z terenów Galicji Wschodniej dużej konsolidacji, porzucenie wszelkich swarów i wewnętrznych nieporozumień. Nie jest tajemnicą, że stosunki pomiędzy kręgami katolickimi a środowiskiem nacjonalistów były dosyć napięte, istniało też realne zagrożenie bolszewizmem, którego najbardziej się obawiano. UZK ostro krytykował te organizacje polityczne, obywatelskie i religijne, które były podatne na wpływ ideologii komunistycznej lub wykorzystywały komunistyczną retorykę. Działacze Związku

⁴ o. М.Чорнена, *Український Католицький Союз на тлі української дійсності*, „Meta” IV (1934), nr 20, s. 6.

⁵ R.Potocki, *Polityka państwa polskiego wobec zagadnienia ukraińskiego w latach 1930-1939*, Lublin 2003, s. 69-96.

⁶ A.Friszke, *Kościół Wschodnie w Drugiej Rzeczypospolitej*, „Więź” 31 (1988), nr 7-8, s. 75-98.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *План праці Українського Католицького Союзу в пародіях*, „Meta” IV (1934), nr 16, s. 5.

nawoływali do zwalczania takich zjawisk, a w razie gdyby na to było zbyt późno, zalecali tworzenie dla równowagi nowych zdrowych i twórczych komórek społecznych.¹⁰ W 1930 metropolita wyjaśniając różnicę pomiędzy Ukraińskim Związkiem Katolickim a Akcją Katolicką, podkreślał, że Akcja Katolicka oraz przyległe do niej towarzystwa mają charakter religijny i apolityczny, natomiast UZK był instytucją ponadpartyjną, a nie partią, niemniej działania związku wiążą się z polityką.¹¹ Była to sytuacja, w której organizacja „biernie” oddziaływała na politykę, sama nie uczestniczy w życiu politycznym, ale natychmiast reagowała na wszelkie zjawiska polityczne na drodze popularyzowania swoich opinii w środkach masowego przekazu.

W dniu 29 października 1930 roku Andrzej Szeptycki zaprosił do Kurii Metropolitalnej ponad 40 osób spośród ukraińskich intelektualistów, u których zasięgał rady w sprawie powstania nowej instytucji.¹² Podczas przemówienia metropolita określił cele i zadania stojące przed nowopowstałą organizacją. Po słowie wstępnym miała miejsce dyskusja, w której wzięli udział wszyscy obecni, uczestnicy doszli zgodnie do wniosku, że utworzenie takiej organizacji jest zasadne. W celu powołania UZK zorganizowano Komitet Inicjatywny, którego zadaniem było opracowanie statutu oraz zwołanie zebrania założycielskiego. O przewodnictwo Komitetowi poproszono biskupa doktora Iwana Buczka, członkami Komitetu zostali biskup Budka, o. przeor Klymentij Szeptycki, o. Kowalski, o. Josyf Slipy, o. Dzerowycz, spośród osób świeckich zaproszono: Jewstachija Tuszynskiego, doktora Wołodymyra Kuzmowycza, doktora Mykołę Czubatego, doktora Mychajła Wołoszyna i Mariana Kozaka. Komitet był zwoływany na posiedzenia co środę pod przewodnictwem samego metropolity.¹³

M. Dzerowyczowi¹⁴ powierzono opracowanie statutu oraz sformułowanie programu towarzystwa. Właśnie tych dwóch spraw dotyczyła ostra dyskusja. Część zebranych opowiadała się

¹⁰ *План праці Українського Католицького Союзу в пародіях*, „Мета” IV (1934), nr 16, s. 5.

¹¹ *Інтерв'ю Митрополита*, „Нива” 25 (1930), nr 10, s. 375-376.

¹² *З історії Українського Католицького Союзу*, „Мета” I (1931), nr 1, s. 4.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Markijan Dzerowycz syn Ołeksandra (4.11.1899-30.01.1967) doktor nauk medycznych, lekarz, działacz społeczny i religijny, prezydent Instytutu Generalnego Akcji Katolickiej, redaktor czasopisma „Akcja Katolicka”. Urodził się we Lwowie w rodzinie lekarzy. W 1917 r. Z wyróżnieniem ukończył gimnazjum w Nowym Sączu. W 1924 r. Uzyskał dyplom lekarza medycyny na Uniwersytecie Jagiellońskim. Równoległe studiował w Krakowie nauki przyrodnicze i filozofię. W 1928 r. poślubił Darię Witoszynską. Od 1927 r. prowadził prywatną praktykę we Lwowie, specjalizował się w chorobach wewnętrznych. Bezpлатnie świadczył usługi medyczne na rzecz „Lecznicy Publicznej” we Lwowie. Dr Markijan Dzerowycz uczestniczył w upowszechnieniu ukraińskiego ruchu katolickiego, był członkiem Apostolatu Świeckich II Rzeczypospolitej. Dzięki jego zaangażowaniu w stosunkowo szybkim czasie na terytorium Galicji Wschodniej pojawiło się wiele ukraińskich towarzystw podporządkowanych Instytutowi Generalnemu Akcji Katolickiej. Przez trzydzieści lat Dzerowycz współpracował z takimi lwowskimi czasopismami, jak: „Meta”, „Dilo”, „Nedilja”, na emigracji związał się z pismem „Głos Chrześcijański” (Monachium)

za stworzeniem nowej instytucji w formie towarzystwa na podstawie prawa austriackiego dotyczącego towarzystw z 15 listopada 1867 roku, inni przekonywali o konieczności stworzenia nowoczesnej instytucji zorganizowanej na wzór partii politycznej. W ostatnim przypadku przygotowany statut powinien być przedłożony do zatwierdzenia władzom. Według niektórych działaczy procedura ta byłaby zbyt czasochłonna, a zarejestrowanie Związku jako organizacji religijnej nie wymagałoby oficjalnych uzgodnień, towarzystwo religijne mogło funkcjonować na podstawie statutu wewnętrznego. Ostatecznie zdecydowano o przyjęciu przez Związek jedynie statutu wewnętrznego, organizacja miała mieć charakter religijny. Warto zaznaczyć, że większość członków Komitetu uważała, że właśnie taka forma organizacyjna przybliży związek do realizacji obranych celów. Długie dyskusje dotyczące statutu zakończyły się 3 grudnia 1930 roku uchwaleniem statutu, który metropolita zatwierdził na mocy aktu urzędowego.¹⁵

W dniu 8 grudnia 1930 roku Komitet zwrócił się do Episkopatu Kościoła greckokatolickiego, a konkretnie do biskupów stanisławskiego i przemyskiego Chomyszyna¹⁶ i Kocyłowskiego ze stosownym pismem, w którym wyjaśniano powody powołania oraz cele Ukraińskiego Związku Katolickiego. Przesłano także wzór statutu do zatwierdzenia. Niektórzy członkowie komitetu jeździli nawet do Stanisławowa oraz do Przemysła, aby osobiście przedstawić dostojnikom Kościoła cele Związku. W drugiej połowie grudnia 1930 roku trwały przygotowania do zebrania założycielskiego Związku.¹⁷

i „Wiadomości Lekarskie” (USA). Podczas pierwszej okupacji radzieckiej w Galicji Wschodniej (1939-1941), na polecenie miejscowych władz został dyrektorem lokalnych sanatoriów leczniczych w Kuty-Kosiw. W 1940 r. razem z rodziną wyemigrował do Wiednia (Austria). W 1945 r. podczas oblężenia Wiednia przez Armie Czerwoną znalazł się w rękach NKWD, wkrótce oskarżono go o działalność antyradziecką i nacjonalizm. Na przestrzeni dziesięciu lat przebywał w radzieckich więzieniach w Odessie, Charkowie oraz obozach na terenie Republiki Mordowii. W dniu 29 kwietnia 1955 r. po zwolnieniu z Gułagu powrócił do rodziny w Wiedniu, tam ponownie otworzył praktykę lekarską. Brał aktywny udział w życiu ukraińskiej społeczności w Austrii. Dr Dzerowycz pełnił obowiązki zastępcy przewodniczącego Rady Kościelnej przy kościele pod wezwaniem Św. Warwary w Wiedniu, był także przewodniczącym Ukraińskiego Bractwa Katolickiego. Za działalność na rzecz Kościoła w 1963 r. z rąk papieża Jana XXIII Dzerowycz otrzymał Order św. Grzegorza Wielkiego. Markijan Dzerowycz zmarł 30 stycznia 1967 r., został pochowany na cmentarzu Ottakringer Friedhof w Wiedniu.

¹⁵ *З історії Українського Католицького Союзу*, „Мета” I (1931), nr 1, s. 4.

¹⁶ Biskup stanisławowski dr Hryhorij Chomyszyn urodził się 25 marca 1867 roku w rodzinie chłopskiej we wsi Hadynkiwci w obwodzie Ternopolskim. Ukończył gimnazjum w Ternopolu, w 1893 roku otrzymał święcenia kapłańskie w Stanisławowie. W latach 1894 – 1899 studiował teologię w Wiedniu, uzyskał tam tytuł doktora. W czasie nauki był proboszczem cerkwi pw. św. Warwary w Wiedniu. Na mocy decyzji Ordynariatu Nr 126/Ord. z 1902 roku otrzymał nominację na rektora Generalnego Seminarium Duchownego we Lwowie. W 1904 roku z rąk metropolity Andrzeja Szeptyckiego przyjął nominację na biskupa Stanisławowa (Nr.38/Ord.). Cztery biskup stanisławowski 1904 – 1944. Założyciel Ukraińskiej Katolickiej Partii Narodowej - Ukraińskiej Odnowy Narodowej oraz Towarzystwa „Skala”. Zmarł 17 stycznia 1949 roku w radzieckim więzieniu pod Kijowem.

¹⁷ *З історії Українського Католицького Союзу...*, s. 4.

W dniu 1 stycznia 1931 roku we Lwowie w budynku Akademii Teologicznej przy ul. Kopernika odbyło się Zebranie Założycielskie Związku.¹⁸ Wzięło w nim udział około trzystu osób, którym nadano status członka – założyciela tego towarzystwa.¹⁹ Posiedzenia otworzyła Msza Święta celebrowana przez biskupa Buczka. Zebraniu założycielskiemu przewodził biskup Buczko i Budka, za stołem prezydialnym zasiedli: dr W. Snihałowycz, o. Łycyniak oraz M. Kozak. W zebraniu wzięły udział także osoby świeckie: prof. I. Babij, dyrektor Centrbanu M. Kysilewski i inni.²⁰ Wysłuchano wykładów kilku prelegentów, którzy zdali relacje ze swojej pracy na rzecz Komitetu Inicjatywnego. Obecni zgodzili się na założenie organizacji oraz nadanie jej nazwy Ukraiński Związek Katolicki, na ręce metropolity Andrzeja złożyli przysięgę wierności Kościołowi katolickiemu.²¹ Po zakończeniu ceremonii oficjalnej uczestnicy Zebrania Założycielskiego przystąpili do formowania struktur wewnętrznych Związku. Wybrano Radę Nadzorczą UZK, jej przewodniczącym został Wołodymyr Decykewycz²², a w gronie członków rady znaleźli się: Mychajło Halibej, Jewhen Hwozdycki, Ołena Hordynska, Modest Karatynski, Marian Kozak, dr Wołodymyr Cinhałowycz, o. rektor Josyf Slipy, Jewstachija Tuszynska, prof. Mykoła Czubyaty oraz o. przeor Klementij Szeptycki.²³

Rada Nadzorcza była kierowniczym i wykonawczym organem Związku, w jej kompetencjach leżało propagowanie zasad, które dały podwaliny organizacji. W gestii Rady było także prowadzenie kancelarii, nadzór nad działalnością rad lokalnych i okręgowych i innych podległych organizacji. Rada Nadzorcza UZK miała prawo uchylić decyzje rad lokalnych, okręgowych oraz decyzje podjęte na zebraniach okręgowych. Przewodniczący Ukraińskiego Związku Katolickiego miał prawo sprzeciwić się decyzjom podjętym na Walnym Zebraniu i poddać wątpliwe kwestie ponownemu rozpatrzeniu na następnym posiedzeniu. Przedstawiciele ordynariatu greckokatolickiego reprezentowani w Radzie Nadzorczej Związku mogli wyrazić sprzeciw wobec decyzji Rady Nadzorczej lub wobec ustaleń przyjętych na Walnym Zebraniu w przypadkach, gdy

¹⁸ A.S.Sirka, *Sheptyt'skyj in Education and Philanthrop*, [w:] *Morality and Reality. The Life and Times of Andrej Sheptyts'kyi*, editor Magocsi P. R., Edmonton 1989, s. 278.

¹⁹ *Наші завдання у новім році*, „Нива” 26 (1931), nr 1, s. 1.

²⁰ *З історії Українського Католицького Союзу*, „Мета” I (1931), nr 1, s. 4

²¹ *Ibidem*.

²² Wołodymyr Decykewycz (1865-1946) – działacz polityczny i społeczny, głowa departamentu galicyjskiego MSW w Wiedniu (1906-1916), wiceprezes Namiestnictwa we Lwowie (1916-1918). Członek Senatu od UNDO (1928-1938), głowa kuratoria Ukraińskich Szkół wyższych we Lwowie. Profesor prawa administracyjnego na Ukraińskim tajnym uniwersytecie (1921-1925). Z 1930 r. dyrektor Ukraińskiego muzeum narodowego im A.Szeptyckiego. W 1931-1932 głowa Ukraińskiego Związku Katolickiego. (Центральний Державний Історичний Архів України, м. Львів - *Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie* (CDIAL), f. 715, op. 1, spr. 1-10).

²³ *З історії Українського Католицького Союзу...*, s. 4.

decyzje te były sprzeczne z zasadami wiary katolickiej i moralności. Tego rodzaju sprzeciw należało złożyć na ręce przewodniczącego UZK. W podobnych przypadkach przewodniczący Związku miał obowiązek odroczyć wdrożenie decyzji w życie do kolejnego Zebrania Związku. Rada Nadzorcza miała pełne prawo do rozwiązywania rad lokalnych i tworzenia w ich miejsce tymczasowych rad lokalnych UZK, w sytuacji, gdyby te nie wypełniały swoich obowiązków. Zgodnie z tą samą zasadą Rada Nadzorcza mogła odwołać niektórych członków rad lokalnych oraz rad okręgowych. Oficjalne hasło UZK brzmiało: „Chrystus jest naszą siłą!”.²⁴

Po wyborach Rady Nadzorczej UZK, które miały miejsce podczas Walnego Zebrania, powołano radę lokalną Lwowa, na czele której stanął dr Stepan Fedak, w skład rady weszli: Maksym Brylynski, Stepan Wołoszynski, Mychałyna Hawykwyczewa, o. Julian Dzerowycz, o. Anton Kasztaniuk, Iwan Markowski, Petro Petryk, dr Petro Minko, Iwan Ołeksyn, Mytchajło Stefaniwski, Mykoła Czapelski oraz Anna Janowyczywina.²⁵ Zgodnie ze statutem rada lokalna mogła liczyć do dwunastu członków, w razie potrzeby liczba ta mogła zwiększyć się o kolejne trzy osoby. Lokalna rada Związku Lwowa miała prawo tworzyć organizacje w poszczególnych dzielnicach Lwowa.²⁶

Kolejnym krokiem w rozwoju UZK było utworzenie okręgowych rad Związku oraz rad lokalnych dla różnych miejscowości na terenie Galicji Wschodniej. Ustalono, że na zebraniach okręgowych na trzyletnią kadencję wybierano przewodniczącego oraz od 6 do 12 osób do rady okręgowej. Po zaakceptowaniu tych osób przez Radę Nadzorczą UZK, wybrani rozpoczynali swoją pracę.²⁷

Lokalna organizacja miasta Lwowa miała jednocześnie pełnić wszystkie funkcje przewidziane dla organizacji okręgowej, instytucja ta podlegała bezpośredniemu zwierzchnictwu Rady Nadzorczej UZK oraz ustaleniom podjętym na Walnym Zebraniu UZK. W Walnym Zebraniu Związku mogli brać udział członkowie Rady Nadzorczej, których głos był decydujący. Każda rada okręgowa była reprezentowana przez przewodniczącego i sekretarza. Lokalna rada miasta Lwowa miała wśród swoich reprezentantów przewodniczącego i zastępcę przewodniczącego. Okręg, do którego należało około pięciuset członków Związku, miał swoich przedstawicieli, którym

²⁴ *Хроніки*, „Мета” I (1931), nr 1, s. 4 – 5.

²⁵ Державний Архів Івано-Франківської Облaсті - *Państwowy Archiwum Obwodu Iwano-Frankiwskiego* (DAIFO), f. 2, op. 1, spr. 937, k. 4; *3 історії Українського Католицького Союзу*, „Мета” I (1931), nr 1, s. 4.;

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

pełnomocnictwa udzielała rada okręgowa.²⁸ Kolejnym krokiem podjętym na Zebraniu Założycielskim było omówienie treści telegramu, który wysłano papieżowi z okazji utworzenia UZK. Telegramy o podobnej treści zostały wysłane do wszystkich biskupów Kościoła greckokatolickiego²⁹.

W dniu 1 stycznia 1931 r. Rada Nadzorcza UZK wydała odezwę do społeczeństwa ukraińskiego.³⁰ Odezwa mówiła, że sam metropolita wyszedł z inicjatywą stworzenia organizacji ukraińskich katolików, mającej na celu obronę wiary Chrystusowej i moralności, organizacja miała także oddziaływać na rozwój społeczeństwa ukraińskiego w Galicji Wschodniej. W odezwie zawiadamiano, że organizacja posiada już statut zatwierdzony przez metropolitę, na podstawie tego statutu wybrano Radę Nadzorczą. Rada nawoływała wszystkich Ukraińców gotowych do obrony światopoglądu katolickiego, do wstępowania w szeregi UZK.³¹ Rada Nadzorcza deklarowała dołożenie wszelkich starań, aby bronić katolickich prawd wiary i moralności, ukazać wiernym nowy sens ludzkich wartości, które po myśli Rady w ostatnim czasie zostały zdeformowane przez ideologię materializmu. Odezwa zaznaczała, że organizacja miała być swoistym arbitrem w sprawach obywatelskich. Rada Nadzorcza uznawała za swój moralny obowiązek zaszczepienie zasad etyki chrześcijańskiej we wszystkich dziedzinach życia społecznego, stawiała sobie również za cel zbliżenie społeczności galicyjskiej z Kościołem Powszechnym. Apel podpisał przewodniczący Związku Wołodymyr Decykewycz oraz sekretarz Rady Nadzorczej Wołodymyr Kuzmowycz.³²

W tym czasie czasopismo „Sprawy Narodowościowe” pisząc o powstaniu w Galicji Wschodniej UZK zaznaczało, że Związek przyjął raczej formę stronnictwa politycznego.³³

Organem prasowym UZK została gazeta „Meta” (1931-1939)³⁴, pierwszy numer ukazał się 15 marca 1931 roku.³⁵ Wydawcą gazety był W. Decykewycz – prezydent UZK, a redaktorem

²⁸ *З історії Українського Католицького Союзу*, „Meta” I (1931), nr 1, s. 4.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Українська Молодь Христові. Збірник*, Рим-Парма 1991, s. 20.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem.*, s. 20-21.

³³ *Життя політичне. UNDO-UKS*, „Sprawy Narodowościowe” 5 (1931), nr 1, s. 99-101.

³⁴ W latach 1931-1932 ukazuje się bezpłatny dodatek do „Mety” „Literatura - Nauka - Sztuka”. W latach 1933-1935 ukazuje się dodatek „Chrystus jest naszą siłą”, który z czasem przeradza się w samodzielne czasopismo. W 1937 r. wychodzi bezpłatny dodatek „Ukraińskie Towarzystwo Pomocy Inwalidom: Wykaz ofiar złożonych na terenie kraju i na emigracji w Europie na rzecz inwalidów ukraińskich kich 1936 r.” na 12 stronach.

³⁵ *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1944*, opracowanie i red. Z.Zieliński, Lublin 1981, s. 177.

naczelnym został Wołodymyr Kuzmowycz.³⁶³⁷ „Meta” 15 marca 1931 roku zamieściła krótką notatkę, w której informowano o możliwości włączenia się w prace UZK, publikowano tam także wzór wniosku o przyjęcie w szeregi organizacji.³⁸ Członkiem Związku mógł zostać każdy, bez względu na wiek, płeć, pochodzenie społeczne, czy poglądy polityczne, najważniejsze, aby wyrażał chęć pracy na rzecz odrodzenia życia chrześcijańskiego.³⁹ Redakcja gazety w programowym artykule „*Nasza meta*” starała się naświetlić czytelnikowi cele, które postawiło sobie czasopismo, szczególnie podkreślano chęć oddziaływania na życie społeczne i religijne.⁴⁰

Przeciwno powstaniu UZK opowiedziała się Ukraińska Partia Socjaldemokratyczna (UPSD) reprezentująca światopogląd socjalistyczny.⁴¹ Jeszcze w 1924 roku UPSD przejęła ideologię Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy (KPZU), organizacja ta wyznawała prawo Ukrainy Radzieckiej do Galicji Wschodniej.⁴² Oczywiście, Ukraiński Związek Katolicki, który miał zwalczać wszelkie przejawy socjalizmu i komunizmu, nie mógł liczyć na akceptację ze strony liderów UPSD. Z tego względu w marcu 1931 roku Rada Główna UPSD uchwaliła odezwę, w której oskarżała Związek o popieranie „krwawego kapitalizmu” i nawoływała do zjednoczenia sił przeciwko reakcyjnemu klerykalizmowi.⁴³ W Ukraińskim Związku Katolickim odnoszono się do tych zarzutów z rezerwą, uznawano je za niedorzeczność.

Pierwsze posiedzenie Rady Nadzorczej UZK odbyło się 21 stycznia 1931 roku. Wówczas wybrano zastępców przewodniczących Rady UZK o. d-ra Josyfa Slipego i pani Horodynskiej, sekretarzami Rady zostali dr Kuzmowycz oraz Marian Kozak.⁴⁴

Posiedzenie Rady Nadzorczej UZK odbywało się w każdy piątek. Na zebraniach tych omawiano przede wszystkim sprawy organizacyjne oraz kwestie związane z popularyzacją idei

³⁶ *Великі реколекції студентської молоді*, „Нива” 26 (1931), nr 3, s. 114-117.

³⁷ A także w ciągu lat 30-ch. w Redakcyjnym Kolegium byli: Petro Chomin, Mykyta Dumka, Mykoła Hnatuszak, Mychajło Demkowych-Dobriański, Ivan Durbak. W latach 1931-1939 drukowano czasopismo „Meta” w drukarniach: „*Vydavnycha Spilka*”, „*Dilo*”, „*Biblios*” we Lwowie, w drukarni Inana Tyktora we Lwowie. Nakład „*Mety*” w 1938-1939 był 4200 egzemplarzy. (zob. *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1944*, opracowanie i red. Z. Zieliński, Lublin 1981, s. 177).

³⁸ *Зголошення про вступ у члени Союзу*, „Meta” 4 (1934), nr 1, s. 2.

³⁹ I. Нагаєвський, *Історія Римських Вселенських Архієреїв*, Рим 1979, s. 194 – 202.

⁴⁰ *Зголошення про вступ у члени Союзу*, „Meta” 4 (1934), nr 1, s. 2.

⁴¹ Ukraińska Partia Socjaldemokratyczna UPSD (УСДП) powstała w 1899 r.. W latach 1922-1924 aktywnie współpracowała z KPZU (КПЗУ). W 1924 r. została zdelegalizowana przez władze polskie.

⁴² CDIAL, f. 102, op. 1, spr. 7, k. 13-15.

⁴³ М. Москалюк, І. Чайківський, *Митрополит Андрей Шептицький та лівий радикалізм*, [w:] Спадщина Митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України, Івано-Франківськ 2000, s. 106.

⁴⁴ *З історії Українського Католіцького Союзу*, „Meta” I (1931), nr 1, s. 4 – 5.

Związku. Początkowo spotkania te miały miejsce budynku Akademii Teologicznej, a z czasem, kiedy Związek otrzymał własne pomieszczenie - na ul. Kilińskiego 3 we Lwowie.

Kościół greckokatolicki wymagał odrodzenia, swoistej weryfikacji dotychczasowych działań podejmowanych przez całe pokolenia duchowieństwa tak, aby zdobyte doświadczenia połączyć z pracą współczesnych świeckich ruchów katolickich.⁴⁵ Wiele uwagi w UZK poświęcano moralności członków organizacji. Osoba zgłaszająca chęć wstąpienia do organizacji katolickiej, musiała rozumieć istotę bycia apostołem wśród świeckich - podkreślali liderzy Związku. Od członków wymagano wysokich wartości moralnych oraz konsekwencji w działaniu. Osoba wchodząca w szeregi ruchu katolickiego musiała zrozumieć, że staje się liderem, daje przykład życia w społeczeństwie, swoimi uczynkami miała podkreślać, że działa dla dobra Kościoła.⁴⁶ Jeszcze przed powołaniem Związku metropolita jasno przedstawił cele i wymagania stojące przed mającą powstać instytucją. Udzielając wywiadu korespondentom gazety „*Dilo*” jeszcze 30 października 1930 roku Andrzej Szeptycki powiedział: „...jeżeli partią polityczną nazywacie Państwo to, co zazwyczaj jest pod tą nazwą rozumiane, a więc partię przeciwstawianą innym już istniejącym partiom, i jej program polityczny przeciwstawiacie Państwo innym programom politycznym, to taką partią Związek nie powinien i nie może być. Jednak, jeżeli za partię uznajecie Państwo grupę ludzi, którzy chcą mieć wpływ na politykę i w szeregu spraw politycznych, mają wyrobione wspólne stanowisko - to taką partią Ukraiński Związek Katolicki powinien być. Celem związku jest obrona wiary i Kościoła, oraz stanie na straży zasad narodowych, społecznych, politycznych, na które muszą brać pod uwagę wszyscy katolicy bez wyjątku.”⁴⁷

Metropolita Andrzej w takich czasopismach jak: „*Meta*” oraz „*Dilo*” opublikował szereg artykułów (np. „UZK i polityka”)⁴⁸, broniących UZK oraz wyjaśniających jego program.⁴⁹ W pracach tych Szeptycki podkreślał: „obóz ukraiński jest bardzo zróżnicowany, toczy się walka wszystkich przeciwko wszystkim, sytuacja ta niweczy resztki autorytetu obywatelskiego. Partie polityczne przedstawiają swoje programy polityczne mające na celu jedynie przeciwstawienie się innym partiom. Tak nie może być” – uważał metropolita.⁵⁰ Szeptycki zaproponował program UZK jako środek normalizujący sytuację zaistniałą pomiędzy poszczególnymi obozami politycznymi.

⁴⁵ План праці Українського Католицького Союзу в парафіях, „*Meta*” 4 (1934), nr 16, s. 5.

⁴⁶ З історії Українського Католицького Союзу, „*Meta*” 1 (1931), nr 1, s. 5.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ DAIFO, f.2, op. 1, spr. 937, k. 1-3.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*, k. 2.

W dniu 18 stycznia 1931 roku Przewodniczący Związku Wołodymyr Decykewycz udzielił wywiadu gazecie „*Dilo*”, w którym podkreślał, że chociaż wiele spraw dotyczących UZK ma znaczenie polityczne, Związek nie można określić mianem partii politycznej z uwagi na fakt, że Związek ogranicza swoją działalność ściśle wyznaczonych sfer, nie zabiera głosu w sprawach, które nie dotyczą wiary katolickiej i moralności. Zatem UZK pozostawiało swoim członkom pełną swobodę odnośnie ich udziału w życiu politycznym, pod warunkiem, że działania te nie kłóć się z wartościami chrześcijańskimi- podkreślał Decykewycz.⁵¹ Takie stanowisko liderów UZK sprawiło, że Związek wychodził poza ramy definicji partii politycznej w dzisiejszym rozumieniu. Był to swoisty ruch międzypartyjny, do którego mógł przynależeć każdy katolik.⁵²

Metropolita Andrzej Szeptycki w swoim przesłaniu do narodu ukraińskiego z 22 października 1930 roku zwrócił uwagę na następujące zasady działalności UZK:

- Obrona wiary katolickiej i moralności.
- Uznanie nadrzędnej roli Kościoła w kwestiach dotyczących wiary i moralności.
- Obrona rodziny chrześcijańskiej i nierozzerwalności małżeństwa.
- Stanie na straży sprawiedliwości społecznej.
- Praca w zakresie oświaty i kultury.
- Dążenie do dobrobytu narodu ukraińskiego.⁵³

Statut Towarzystwa⁵⁴ w sposób zwięzły i zrozumiały określał główne cele UZK, a mianowicie: szerzenie zasad katolickich we wszystkich dziedzinach życia i kultury. Chcąc konsekwentnie realizować planowane cele, towarzystwo jasno określiło w statucie środki do realizacji zamierzonych celów. Chodziło o przeszkolenie profesjonalnych kadr zorientowanych na indywidualny i powszechny apostołat. Wszelkimi dostępnymi sposobami Towarzystwo miało rozpowszechniać informację o sobie i swojej misji. Członkowie Związku byli podzieleni na różne kategorie, wśród nich wyróżniano: członków honorowych, członków - dobrodziei, członków wspierających, członków założycieli oraz członków zwyczajnych. Szczególnie wyraźnie statut określał kto i w jaki sposób może zostać przypisany do konkretnej kategorii członkostwa. I tak: członkami-dobrodziejami zostawały osoby, które przekazały na rzecz Towarzystwa nie mniej niż pięćset zł. polskich, członkami wspierającymi były osoby które zasiliły towarzystwo kwotą nie

⁵¹ DAIFO, f.2, op. 1, spr. 937, k. 1-3.

⁵² *Ibidem*, k. 3.

⁵³ *Українська Молодь Христові. Збірник*, Рим-Парма 1991, s. 19.

⁵⁴ Statut UZK był opublikowany w czasopiśmie „*Meta*” 5 (1935) nr 32, s. 3; 5 (1935), nr 34, s. 3.

mniejszą niż dwieście zł. polskich. Za członków założycieli uchodzili ci, którzy otrzymali oficjalne zaproszenie od metropolity Andrzeja, aby położyć podwaliny Towarzystwa. Członkiem zwyczajnym zostawał każdy na podstawie decyzji Rady Nadzorczej UZK. Wszyscy członkowie, w większym lub mniejszym stopniu powinni byli brać aktywny udział w życiu Towarzystwa.⁵⁵

Kontrolę nad działalnością UZK miał sprawować metropolita oraz ordynariat Kościoła greckokatolickiego, we wszystkich zebraniach i naradach Związku uczestniczył przedstawiciel ordynariatu. W jego gestii leżał sprzeciw wobec decyzji Związku sprzecznych ze statutem tej organizacji.⁵⁶

UZK zachęcało wszystkie organizacje katolickie do starannej selekcji członków, powinny to być osoby, które własnym życiem dowodzą swoje przywiązanie do ideałów chrześcijańskich. Jednocześnie zdawano sobie sprawę, że jest to bardzo surowy wymóg, do spełnienia którego konieczna była dobra znajomość środowiska parafian. Istotną rolę do odegrania wyznaczało UZK parafiom wiejskim. Z tych społeczności należało wybrać najlepsze, najbardziej aktywne jednostki, które zechciałyby się zaangażować sprawę apostołatu świeckiego. Z czasem to aktywiści wywodzący się z młodzieży wiejskiej zaczęli zajmować ważne stanowiska w skostniałych strukturach miejskich. Z dużą rezerwą UZK odnosiło się do inteligencji wiejskiej, która tylko częściowo popierała ideę katolickich ruchów świeckich, jednocześnie w przeważającej większości była zaangażowana w walkę polityczną.⁵⁷ Działaniem pierwszoplanowym Związku była katechizacja młodzieży, która miała z czasem przerodzić się w katechizację całego społeczeństwa.⁵⁸

Istotnym elementem życia społecznego duchownych oraz inteligencji katolickiej była gazeta „*Nywa*” (1904-1939)⁵⁹⁶⁰. Z chwilą przejścia czasopisma pod egidę Akcji Katolickiej w 1930 roku pismo pełniło funkcję rzecznika światopoglądu katolickiego na terenie Galicji Wschodniej. „*Nywa*” – było to przede wszystkim czasopismo dla duchownych redagowane przez duchownych, stąd często poruszano tam kwestie moralne.⁶¹

W artykule „Akcja Katolicka i „*Nywa*” kolegium redakcyjne w składzie: o. dr J. Slipy, o. W. Łycyniak i o. P. Chomyn podkreślało, że czasopismo w dalszym ciągu będzie zachęcać

⁵⁵ *Статут. Товариства Український Католицький Союз у Львові*, „*Мета*” 5 (1935), nr 32, s. 3.

⁵⁶ *Ibidem*, k. 3.

⁵⁷ *План праці Українського Католицького Союзу в пародіях*, „*Мета*” 4 (1934), nr 16, s. 5.

⁵⁸ *Практична діяльність місцевих Рад УКС*, „*Мета*” 4 (1934), nr 40, s. 6.

⁵⁹ *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1944*, opracowanie i red. Z. Zieliński, Lublin 1981, s. 199.

⁶⁰ Drukowało się czasopismo w drukarni „*Dilo*” we Lwowie.

⁶¹ *Католицька Акція і „Нива”*, „*Нива*” 26 (1931), nr 1, s. 424-425.

duchowieństwo do pracy twórczej oraz kultywować tradycje pojednania Wschodu z Rzymem⁶² Z czasem „*Nywa*” popadła w konflikt z innym pismem katolickim pt. „*Nowa Zorja*”. Dyskusje na łamach obu gazet nie tworzyły niestety dobrego wizerunku społeczeństwa ukraińskiego. Gazeta „*Nywa*” zwróciła się do księży z apelem, aby ci organizowali sekcje Związku oraz popularyzowali ideę tej organizacji w swoim środowisku lokalnym. „Samo UZK wyszło z łona Kościoła, w którym kapłani odgrywali ważną rolę w kwestii obrony wartości chrześcijańskich. W momencie, gdy UZK wzięło na swoje barki ideę obrony tych wartości, to właśnie księża powinni znaleźć się w pierwszych szeregach organizacji” – uważała „*Nywa*”.⁶³ Episkopat apelował, aby UZK postrzegać jako sprzymierzeńca w pracy duszpasterskiej, wszak organizacja przejmowała część obowiązków kapłana.⁶⁴

UZK z dystansem podchodziło do wprowadzania swoich oddziałów poza Lwowem, wiązało się to z obawą przed sprzeciwem ze strony już istniejących stowarzyszeń. Zadaniem pierwszoplanowym było wychowanie wykształconych i odpowiedzialnych ludzi, którzy dzięki swojemu autorytetowi mogliby stanąć na czele oddziałów lokalnych. Celem tych organizacji miało być wywieranie wpływu na życie społeczne i religijne poza Kościołem. W miejscowościach, w których była realna możliwość rozbudowy apostolatu świeckich, UZK postulowało skupienie się na czterech następujących formach działalności:

1. Praca religijno - pedagogiczna;
2. Praca oświatowa;
3. Działalność charytatywna;
4. Praca w dziedzinie kultury i gospodarki;⁶⁵

Każdy z tych zakresów działań obejmował różnorodne prace w zakresie apostolatu świeckich.

Plan pracy UZK na terenie parafii wyglądał następująco:

I. Działalność religijno - pedagogiczna:

1. Selekcja i szkolenie kadr;
2. Powołanie nowych kadr katechetów;
3. Nauka prawd wiary i zastosowanie ich w praktyce życia chrześcijańskiego;

⁶² *Католицька Акція і „Нива”*, „*Нива*” 26 (1931), nr 1, s. 424-425.

⁶³ *Наші завдання у новім році*, „*Нива*” 26 (1931), nr 1, s. 422.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Практична діяльність місцевих Рад УКС*, „*Мета*” 4 (1934), nr 40, s. 5.

4. Wspólna lektura książek religijnych i innych;
5. Praktyka codziennych wspólnych modlitw;
6. Aktywny udział w Mszach Świątych;
7. Szkolenia z organizacji procesji i manifestacji;
8. Szczodrość w zakresie dekoracji Świątyń;
9. Odrodzenie stowarzyszeń kościelnych;
10. Włączenie wszystkich do Eucharystii.⁶⁶

II. Działalność oświatowa:

1. Wywieranie wpływu na inne instytucje;
2. Dbalność o realizację zadań statutowych przez instytucje kulturalne;
3. Tworzenie nowych ośrodków oświatowych;
4. Włączenie młodzieży w pracę ośrodków oświatowych, organizacja zabaw i spotkań dla młodzieży pod nadzorem dorosłych;
5. Zjednoczenie młodzieży w ramach organizacji katolickiej Akcja Katolicka Młodzieży Ukraińskiej;
6. Kultywowanie tradycji śpiewania pieśni wśród młodzieży;
7. Pomoc w realizacji muzycznych i sportowych zainteresowań młodzieży;
8. Kontakty z prasą;
9. Ochrona młodzieży przed informacjami z wrogiej prasy i nieodpowiednich książek;
10. Popularyzacja dobrej prasy i dobrej książki.⁶⁷

III. Działalność charytatywna:

1. Organizacja stałej opieki nad chorymi;
2. Stworzenie list wszystkich wdów i sierot zamieszkujących na terenie parafii;
3. Zabezpieczenie materialne i wychowanie sierot;
4. Wywieranie wpływu na samorząd obywatelski, włączenie pracowników samorządu do pracy na rzecz biednych;
5. Wywierania wpływu na wybór tzw. rad sierocych (organizacje zajmujące się przytułkami dla bezdomnych),
6. Kwesty;

⁶⁶. *Практична діяльність місцевих Рад УКС*, „Мета” 4 (1934), nr 40, s. 5.

⁶⁷ *Ibidem*.

7. Budowa sierocińców;
8. Praca w zakresie międzyludzkiego pojednania, próby połączenia rozwiedzionych małżeństw;
9. Opieka nad żebrakami.⁶⁸

IV. Praca w dziedzinie kultury i gospodarki:

1. Organizacja stowarzyszeń kulturalno-gospodarczych;
2. Wprowadzanie katolików szeregi istniejących organizacji;
3. Przeprowadzanie ankiet i dyskusji w zakresie ekonomicznych problemów wsi;
4. Wspomaganie proboszcza w jego pracy na rzecz społeczności;
5. Informowanie proboszcza o sprawach stanowiących zagrożenie dla społeczności;
6. Organizowanie funduszy na rzecz Kościoła i biednych.;
7. Wspomaganie rodzimego przemysłu i handlu;
8. Tworzenie organizacji zawodowych;
9. Opieka nad robotnikami.
10. Budowa domów parafialnych na terenie każdej parafii, w których można by realizować wymienione formy działalności (Praca oświatowa, charytatywna i kulturalno-gospodarcza).⁶⁹

UZK zobowiązywało się także do powołania oddzielnych sekcji zajmujących się wymienionymi dziedzinami. Przewodniczący takiej sekcji miał odpowiadać za swoją działalność przed przewodniczącym lokalnej rady Związku.⁷⁰

Związek odczuwał pewne niedobory kadrowe, brakowało pracowników, którzy mogliby pełnić funkcje liderów, sytuacja ta była szczególnie trudna w wiejskich miejscowościach. Stąd za działalność pierwszoplanową uznawano szkolenie kadr. UZK postawiło sobie za cel dbałość o intelektualny rozwój członków organizacji. Z myślą o tym wydano podręcznik z praktycznymi wskazówkami dotyczącymi działalności UZK, swoistą bolączką był brak periodyków, dlatego wydawnictwo prasy także traktowano priorytetowo.⁷¹

UZK było aktywnym uczestnikiem porozumienia polsko-ukraińskiego. Działacze Związku starali się skoncentrować na wspólnych punktach, które mogłyby przybliżyć oba narody. Taką funkcję mogła pełnić Akcja Katolicka – międzynarodowa inicjatywa katolików podjęta w imię

⁶⁸ *Практична діяльність місцевих Рад УКС*, „Мета” 4 (1934), nr 40, s. 5.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Практична діяльність місцевих Рад УКС*, „Мета” 4 (1934), nr 40, s. 5.

powszechnego dobra. Udzielając wywiadu dla pisma „Nowy Wiek”, przewodniczący UZK W. Decykewycz podkreślał konieczność współpracy między dwoma narodami oraz nieuchronność poszukiwania „modus vivendi”.⁷² Stanowisko UZK wobec Polski cechowała polityka umiarkowanego lojalizmu oraz gotowość do współpracy opartej na partnerstwie.

W dniu 2 czerwca 1932 roku odbyło się walne zebranie UZK w małej sali Instytutu Muzycznego im. Łysenki. W zebraniu wzięło udział około stu trzydziestu osób, wśród nich było wielu mieszkańców wsi - nowych członków Związku. Zebranie uroczyście otworzył przewodniczący UZK W. Decykewycz, sesję prowadził M. Kortnycki. Ideologiczny referat wygłosił członek Związku – Kuzmowycz. Przewodniczący UZK senator Wołodmyr Decykewycz zgłosił swoją ostateczną rezygnację. Odbyły się nowe wybory Rady Nadzorczej, przewodniczącym został Zenon Łukawiecki, w skład Rady weszli: dr J.Węglowski, M.Koratnicki, ks. dr M.Konrad, dr W.Kuzmowycz, O.Mackiw, ks. J.Ostaszewski, prof. W.Radzynkiewicz, ks. dr J.Slipyj, M.Tuszyński, prof. M.Czubaty, prof. K.Czechowycz (jako sekretarz Związku), Szewczuk i ks. Janowycz.⁷³ W sprawozdaniu z zebrania odnotowano, że UZK już na ten czas liczyło sobie 80 organizacji gminnych i 416 komitetów organizacyjnych, w szeregach organizacji było 558 mężów zaufania.⁷⁴ W niektórych powiatach istniały wówczas rady okręgowe. Największa sieć organizacji lokalnych znajdowała się na terenie powiatu Skałackiego (15), Rohatyńskiego (18), Kałuskiego, Stryjskiego i Jagiellońsko-Gródeckiego (po 6).⁷⁵ Starosta z miejscowości Dołyna pisząc do wojewody w Stanisławowie informował, że UZK działało prężnie w tej miejscowości. Główna rola UZK na tym terenie według starosty to pomoc bezrobotnym.⁷⁶ W 1933 ze sprawozdań starostów powiatowych wynika, że np. w powiecie Rohatyńskim do kół UZK zapisało się czterysta osób.⁷⁷

Studenci teologii Seminarium Duchownego we Lwowie oraz Akademii Teologicznej otrzymali polecenie pracy na rzecz UZK podczas wakacji. Wspólnie z członkami Towarzystwa „Odnowa” mieli organizować przy wszystkich parafiach grekokatolickich ośrodki Związku – instytucje te powstawały zgodnie ze statutem UZK.⁷⁸

W 1932 roku UZK rozpoczęło akcję protestacyjną przeciwko wprowadzeniu nowych przepisów dotyczących małżeństwa. Przedstawiciele Związku wystosowali oficjalny list w tej sprawie do

⁷² *На польсько-українські теми*, „Мета” 1 (1931), nr 9, s. 3.

⁷³ *Всячина*, „Нива” 27 (1932) nr 6, s. 233.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Мniejszości narodowe w Polsce*, „Sprawy Narodowościowe” 6 (1932), nr 4-5, s. 466-470.

⁷⁶ DAIFO, f. 2, op. 1, spr. 976, k. 1.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ DAIFO, f. 2, op. 1, spr. 937, k 5.

Przewodniczącego Rady Ministrów i do Ministerstwa Sprawiedliwości oraz do Ukraińskiej Reprezentacji Parlamentarnej w Warszawie.⁷⁹ W tym samym roku przy wsparciu UZK odbyło się walne zebranie Towarzystwa Św. Andrzeja Apostoła, do którego mieli przynależeć wszyscy kapłani Kościoła greckokatolickiego. Towarzystwo to było postrzegane jako organizacja konsolidująca całe duchowieństwo greckokatolickie. Pod koniec 1932 roku organizacja ta liczyła dwa tysiące członków.⁸⁰

UZK otwierało w terenie ośrodki dla młodzieży robotniczej. I tak w 1933 roku w miejscowości Sasów Związek zorganizował ośrodek robotniczy, do którego jednorazowo zgłosiło się czterdzieści siedem osób. Działalność ośrodka miała charakter wielostronny, począwszy od ćwiczeń duchowych, a skończywszy na pomocy materialnej członkom organizacji.⁸¹ Z czasem tego rodzaju organizacje powstawały masowo w całej Galicji Wschodniej. UZK chciało stopniowo opanować środowisko robotnicze. Robotnicy byli podatni na wpływ agitacji socjalistycznej, stąd Związek nałożył na siebie zadanie przeciwstawienia się tej ideologii. Powstał nawet pomysł stworzenia sekcji organizacyjnej, która byłaby odpowiedzialna za walkę z wrogimi ideologiami.⁸²

W 1933 r. oddziały okręgowe UZK działały bardzo aktywnie. W tym roku lokalne rady Związku otrzymały następujące polecenia:

1. Opanowanie wszystkich lokalnych wiejskich organizacji;
2. Popularyzacja prasy katolickiej;
3. Walka z przestępczością na wsi;
4. Organizacja prywatnych poradni lekarskich oraz udzielanie pomocy bezrobotnym;
5. Tworzenie przy ośrodkach UZK organizacji młodzieży wiejskiej, organizacji kobiecych, chórów, walka z analfabetyzmem;
6. Tworzenie sekcji zajmujących się organizacją świąt religijnych i narodowych;
7. Powołanie sekcji organizującej krajowe święto „Ukraińska Młodzież Chrystusowi”;
8. Tworzenie spółdzielni.⁸³

W 1933 roku Związek uczestniczył 6-7 maja w organizacji święta „Ukraińska Młodzież Chrystusowi”(Lwów) niosąc w ten sposób pomoc Instytutowi Generalnemu Akcji Katolickiej oraz Komitetowi Organizacyjnemu święta.

⁷⁹ *Всячина*, „Нива” 27 (1932), nr 1, s. 37.

⁸⁰ *Перед Загальними зборами станового товариства*, „Нива” 27 (1932.), nr 5, s. 161-164.

⁸¹ *Гурток ремісничої молоді при УКС в Сасові*, „Мета” 3 (1933), nr 4, s. 5.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Окружний Загальний Збір в Бережанах*, „Мета” 3 (1933), nr 5, s. 3.

Ważne dla rozwoju UZK była organizacja sekcji kobiecych w miastach, o czym donosi gazeta „Meta” w 1934 roku.⁸⁴ Początkowo działalność UZK cieszyła się ogromną popularnością. W przeciągu trzech lat na terenie Galicji Wschodniej powstało kilkaset ośrodków – bezsprzecznie było to istotne osiągnięcie. Jednak rezultaty działalności nie do końca były zadowalające. Początkowo Związek koncentrował się na działaniach „oświeceniowych”, walce z sektami i z prasą antykatolicką. Niestety praktyki te okazały się mało efektywne, a niektóre sekcje Związku nie do końca miały świadomość swojej misji. Niektórzy członkowie UZK za główny cel Związku uznawali tylko walkę z komunizmem.⁸⁵

Właśnie Kościół grekokatolicki wziął na swoje barki walkę ze światopoglądem materialistycznym. Grekokatolicy byli najbardziej wysuniętym na Wschód bastionem katolicyzmu – uważano w UZK, chociaż zagrożenia płynęły także z Zachodu, szczególnie kwestia indyferentyzmu, chociaż zrozumiałe, że nie tak groźna jak ideologia komunistyczna.⁸⁶ Za sprawą prasy grekokatolickiej UZK starało się zerwać maskę z oblicza radzieckiego komunizmu. Działacze Związku podkreślali, że celem radzieckiego komunizmu była zamiana wiary w prawdziwego Boga na wiarę w postęp ludzkości, oparty na zastosowaniu techniki. Nadchodziła nowa religia z chwytynymi hasłami równości społecznej i braterstwa bez Boga. Ideologia ta przeczyła ideałom katolickiego postępu. Członkowie Związku byli przekonani, że komuniści rozumieją doniosłą rolę Kościoła w życiu społecznym, jednocześnie robili wszystko, aby Kościół zdyskredytować. Szczególna rola Kościołowi przypadała w Galicji Wschodniej, gdzie był on nie tylko ostoją życia religijnego, ale także czynnikiem świadomości narodowej. Dlatego Związek, rozumiejąc swoją misję, jednoczył swoje siły w obronie słusznej sprawy.⁸⁷ Wiejskie organizacje katolickie z Instytutem Generalnym Akcji Katolickiej na czele, przy pomocy lokalnych Rad UZK, miały bronić społeczność przed przeniknięciem obcych elementów. W zakresie przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym UZK miało ściśle współpracować z lokalnymi księżmi. Była propozycja organizowania w parafiach lokalnych Rad UZK, do których miało wchodzić przynajmniej dziecięciu członków:

- przewodniczący Rady lokalnej UZK,
- zastępca przewodniczącego,

⁸⁴ *Оснування Жіночої Секції УКС на Личакові*, „Meta” 4 (1934), nr 16, s. 5.

⁸⁵ o. М.Чорнена, *Український Католицький Союз на тлі української дійсності*, „Meta” 4 (1934), nr 20, s. 6.

⁸⁶ *Плян праці Українського Католицького Союзу в парохіях*, „Meta” 4 (1934), nr 15, s. 7.

⁸⁷ *Плян праці Українського Католицького Союзу в парохіях*, „Meta” 4 (1934), nr 15, s. 7.

- sekretarz,
- kasjer,
- bibliotekarz,
- dwóch członków UZK,
- organ kontrolujący pracę rady lokalnej UZK w składzie trzech osób.⁸⁸

Uważano, że właśnie taki dobór członków rady lokalnej pozwoli jej na sprawne i efektywne działanie. W chwili połączenia wysiłków parafii i Akcji Katolickiej, przy wsparciu działaczy apostolatu świeckiego, wzrosło zapotrzebowanie kadrowe do realizacji zamierzonych działań. W związku z tym zalecano, w miarę możliwości, zwiększenie składu rad lokalnych o kolejne dziesięć osób. UZK podkreślało konieczność włączenia do pracy działaczy już istniejących towarzystw katolickich i organizacji obywatelskich.⁸⁹ Tym sposobem UZK planowało powołanie nowego „bractwa” czy też niezależnej organizacji, która z czasem miałaby być swoistą nadbudową do istniejących stowarzyszeń. Przedstawiano wizję instytucji, która zjednoczyłaby różne organizacje, jednocześnie zostawiając im wiele swobody i nie pozbawiając autentyczności w realizowanych zamierzeniach. Chodziło o organ koordynujący, który mógłby szybko reagować na potrzebny czas.⁹⁰

Szczególną uwagę poświęcano osobom nie zaangażowanym do tej pory w życie religijne czy społeczne. Właśnie tacy ludzie mogli być podatni na wpływ nowych ideologii, dlatego dokładano wszelkich starań, aby takie osoby włączyć do pracy UZK. Członkowie komórek lokalnych mieli dbać o upowszechnienie światopoglądu katolickiego oraz zabiegać o zwolenników nowego porządku chrześcijańskiego, oczywiście pozostającego w sprzeczności z napływającymi nowymi niebezpiecznymi ruchami.⁹¹

Ze sprawozdań napływających do Rady Nadzorczej UZK z rad lokalnych wynika, że takie ośrodki rozwijały się dosyć prężnie. Komórki lokalne powiadamiały o działalności różnorodnych sekt na ich terenie niektórych miejscowościach odczuwano swoisty zastój intelektualny, wynikający często z faktu, że przedstawiciele miejscowej inteligencji włączyli się w działalność sekt. W takich sytuacjach Rada Nadzorcza była proszona o oddelegowanie aktywnych działaczy Związku.⁹² Ze sprawozdań wynika, że na przełomie lat 1933 – 1934 UZK nie przejawiało szczególnej aktywności

⁸⁸ *Ibidem.*

⁸⁹ *Ibidem.*

⁹⁰ *Ibidem.*

⁹¹ *Плян праці Українського Католицького Союзу в парохіях*, „Мета” 4 (1934), nr 15, s. 7.

⁹² *З організаційного життя УКС*, „Мета” 4 (1934), nr 15, s. 7.

w terenie, poza ściśle wypełnionymi wytycznymi. Inne organizacje katolickie, np. AKMU gdy tylko rozpoczynały swoją działalność, były oddelegowane w miejsca, w których istniało szczególne zapotrzebowanie na pracę społeczną.⁹³

Sprawozdania starostów powiatowych donoszą, że członkowie UZK brali pod uwagę możliwość założenia Związku na Wołyniu. Sprawa ta zaniepokoiła wojewodów, którzy w powstaniu tej organizacji dopatrywali się zagrożenia zamieszkami na tle religijnym na tym terytorium.⁹⁴ Wojewody nakazały starostwom powiatowym prowadzenie administracyjnego nadzoru nad działalnością UZK. Stało się to w tedy jak starostwa opowiedziały się za nadaniem Związkowi praw stronnictwa politycznego.⁹⁵ Wojewodowie byli zmuszeni negatywnie odnieść się do propozycji starostów powiatowych, uzasadniając, że nadanie UZK praw stronnictwa politycznego doprowadzi do konfliktu Związku z UNDO (Ukraińskie Zjednoczenie Narodowo-Demokratyczne). Wielu księży popierało UNDO, a zatem z pewnością nie chcieliby odstąpić od tego stronnictwa. Taka sytuacja mogła być przyczyną nowego kryzysu w ukraińskim środowisku politycznym. Nie byłoby to po myśli władz polskich.⁹⁶

UZK nawoływało swoich członków do działań mających na celu transformację społeczności ukraińskiej w grupę świadomych katolików. Starano się zaszczepić światopogląd religijny wśród przedstawicieli inteligencji, ponieważ tylko taka pozycja życiowa sprzyja formowaniu silnego charakteru. W świetlanej wizji przyszłości przedstawiano katolika, który bez względu na zaistniałe okoliczności, będzie otwarcie demonstrować swoją przynależność. W dalszej perspektywie realizacja tych zamierzeń sprawiłaby, że elementy katolickie przenikałyby do takich sfer jak: literatura, kultura, prasa i polityka. Upowszechnienie katolickiej idei postępu sprawiłaby, że większość wymienionych dziedzin z czasem stałby się katolicka - tak uważali ideolodzy UZK.⁹⁷ Kolejny krok wprowadzania idei postępu katolickiego dotyczył tworzenia towarzystw zorientowanych chłopów, mieszkańców miast i młodzież rzemieślniczą. Do zadań priorytetowych należało także dostarczenie prasy i wydawnictw katolickich do bibliotek, co było swoistą reklamą dla wydawnictw katolickich.⁹⁸ Naturalnie prasa była głównym narzędziem popularyzacji idei

⁹³ *Ibidem.*

⁹⁴ DAIFO, f. 2, op. 1, spr. 976, k. 22.

⁹⁵ *Ibidem.*

⁹⁶ *Ibidem*, k. 23.

⁹⁷ o. М. Чорнега, *Український Католицький Союз на тлі української дійсності*, „Мета” 4 (1934), nr 21, s. 6.

⁹⁸ *Ibidem.*

katolickich, stąd tak ważne jej miejsce w hierarchii środków wykorzystywanych przez działaczy apostolatu świeckiego.

Istotną kwestią w latach trzydziestych XX wieku był stosunek UZK do nacjonalizmu, który w owym czasie był dosyć popularny wśród młodzieży studenckiej. Związek definiował się jako organizacja bez wątplenia o charakterze narodowym, która obrała sobie za cel działanie na rzecz dobra narodu ukraińskiego, jednak w kontekście chrześcijańskim. Chrześcijański model rozwoju nacji zakładał, że naród własny należy kochać, a w razie potrzeby oddać za niego życie, niemniej w wirze walki nie wolno popadać w skrajny fundamentalizm i fanatyzm. Poza tym wymienione zjawiska prowadzą jedynie do walki z samym Kościołem, a to było już sprzeczne z doktryną chrześcijańską. Ideolodzy UZK uważali, że interesy narodowe winny być podporządkowane woli Bożej, jako argument powoływali się na tekst Ewangelii: „Kto kocha ojca lub matkę bardziej niż Mnie, nie jest Mnie godzien”. Zatem nie wolno było dopuścić do braku poszanowania dla siebie, ani do nienawiści między ludźmi. Należy podkreślić, że UZK był daleki od ugrupowań zorientowanych radykalnie i sprzeciwiało się ich zaangażowaniu w życie społeczne i obywatelskie na terenie Galicji Wschodniej. Nie tylko Związek, ale także Episkopat Kościoła greckokatolickiego uważał, że niewielka grupa młodzieży zaangażowana w walkę polityczną nie może narzucać całemu społeczeństwu swojego sposobu myślenia. Stąd apel, aby ci, którzy nie podzielają poglądów nacjonalistów i nie godzili się na ich metody działania, zjednoczyli się wokół Kościoła. Taką alternatywną organizacją było właśnie UZK, w szeregach Związku mogli się realizować świadomi chrześcijanie. Inteligencja katolicka opracowała pewną tezę dotyczącą współistnienia narodu i Kościoła. Pogląd ten głosił, że nacja i Kościół na przestrzeni wieków na terenie Galicji Wschodniej były to elementy wzajemnie się nakładające, przy czym Kościół jako jedyny był źródłem ochrony i pomocy dla społeczeństwa ukraińskiego w Galicji. Oczywiście w tym przypadku racja była po stronie działaczy UZK. To właśnie Kościół osiągnął to, na co nie mogła się zdobyć żadna z partii politycznych. Na dowód prawdziwości tych słów działacze UZK przywoływały takie fakty, jak: organizowanie szkół narodowych, instytutów, instytucji naukowych, lecznic, sierocińców, muzeów.⁹⁹ Episkopat Kościoła greckokatolickiego w swoich odezwach nauczał wiernych, że Chrystus przychodzi jedynie przez Kościół katolicki niczym przez Mistyczne Ciało, aby kontynuować swoją misję na ziemi.¹⁰⁰ Tylko dzięki Bożemu wsparciu Kościołowi udało się działać

⁹⁹ *Український Католицький Союз на тлі української дійсності*, „Мета” 4 (1934), nr 20, s. 6.

¹⁰⁰ *Преосвященный Георгий Хомишин. Відозва. Про організаційні основи католиків*, „Мета” 4 (1934), nr 43, s. 9.

skutecznie, w sposób nieosiągalny dla ruchów politycznych, które jako cel stawiały sobie dobro partyjne, jako nadrzędne wobec ogólnonarodowego, a nawet Bożego. Niekiedy zdarzało się, że partie starały się narzucić społeczeństwu swój światopogląd uzasadniając to własnymi wizjami świetlanej przyszłości. Przeciwno takim praktykom występował biskup stanisławowski Hryhorij Chomyszyn, jego odezwy często drukowała prasa katolicka, szczególnie pisma „*Meta*” i „*Nowa Zorja*”.

UZK pomagało Instytutowi Generalnemu Akcji Katolickiej w organizacji miesiąca „Dobrej Prasy” w Galicji Wschodniej. Metropolita Andrzej Szeptycki podkreślał konieczność utworzenia sekcji kobiecej oraz towarzystwa antyalkoholowego „*Widrodzennja*”.¹⁰¹ UZK popierało powstawanie nowych organizacji i towarzystw o charakterze kulturalnym i ekonomicznym. Terenowe oddziały Związku dążyły do wybudowania kościoła w każdej wsi, jeśli nie było tam świątyni. Lokalne ośrodki UZK sprzyjały rozwojowi handlu i przemysłu.¹⁰²

W 1934 roku wybuchła polemika między obozem katolickim, reprezentowanym przez UZK i czasopiśmem „*Meta*” oraz „Związkiem Ukrainek”, konflikt dotyczył wpływu idei feministycznych na towarzystwa kobiece. „*Meta*” 11 marca 1934 roku opublikowała artykuł pt. „Feminizm katolicki czy liberalny?”, w którym to poddała krytyce idee feminizacji kobiet ukraińskich propagowane przez niektóre towarzystwa kobiece. Organ UZK uznał, że należy propagować idee światopoglądu katolickiego, a nie feminizm, który nie przyniesie kobietom żadnej korzyści. W obronie „Związku Ukrainek” oraz Ukraińskiego Kongresu Kobiecego wystąpiła Milena Rudnycka¹⁰³. Aktywna działaczka „Związku Ukrainek” w gazecie „*Dilo*” opublikowała artykuł pt. „Organizacji narodowe czy wyznaniowe?”, w którym skrytykowała treści zawarte w publikacji gazety „*Meta*”. Autorka apelowała, aby nie definiować towarzystw jako wyznaniowych, lecz jako ogólnonarodowe. Rudnycka ostro skrytykowała wtrącanie się obozu katolickiego w sprawy świeckie i uznała wystąpienia w czasopiśmie „*Meta*” próbą narzucenia poglądów katolickich.¹⁰⁴

W dzień 26 grudnia 1935 roku UZK odbyło kolejne Walne Zebranie, które o godzinie 9 rozpoczęło się uroczystą Mszą Świętą w kościele Św. Ducha. Liturgię koncelebrowali biskup Mykyta Budka, o. Dzerowycz i o. Łaba. Zebranie odbywało się w pomieszczeniu Akademii

¹⁰¹ М.Москалюк, *Андрей Шептицький і Український Католицький Союз*, [w:] Спадщина Митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України, Івано-Франківськ 2000, s. 89.

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ М.Москалюк, *Андрей Шептицький і Український Католицький Союз*, [w:] Спадщина Митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України, Івано-Франківськ 2000, s. 89.

¹⁰⁴ М.Рудницькі, *Загальнонаціональні, чи конфесійні установи?*, „Діло” 4 (1934) nr 89, s. 4.

Teologicznej, wzięli w nim udział: biskup Budka, o. dr J. Slipy, liczni przedstawiciele duchowieństwa i inteligencji świeckiej, delegaci oddziałów okręgowych i lokalnych rad UZK. W sumie zebrało się około osiemdziesięciu osób. Delegaci przybyli z następujących miejscowości: Bobrka, Brzeżany, Wlkopole, Wysznia Welyka, Hlibowycze, Grodek, Dołyna, Zaszaków, Zborów, Zołoczów, Żydaczów, Kałusz, Kanjanka, Kurjany, Ładanci, Nowyci, Pidberizci, Podhajci, Plisniawa, Pustomyty, Rohatyn, Skałat, Stradcz, Ternopol, Troctjanec, Chodorów, Szczyrec i innych.¹⁰⁵ Zebranie otworzył przewodniczący UZK Z.Łukawycy. Pokróćce przybliżył działalność UZK w ostatnim czasie i zaproponował wybór Prezydium Zebrania. W Prezydium znaleźli się: Z. Łukawycy, jako przewodniczący Zebrania, o. Jurykaa (Zołoczów) i dr Winhlowski (Birka), jako zastępca przewodniczącego, Dobranski i Isajewa, jako sekretarze. Następnie wybrano delegację, która miała udać się do metropolity. W skład delegacji weszli: E. Tuszynska, Hrycak, o. Łysko, dr Załowecki i przedstawiciel wsi Kowalski. Wybrani od razu udali się do pomieszczeń biskupa, aby uroczyście przywitać Andrzeja Szeptyckiego w imieniu uczestników Walnego Zebrania UZK.¹⁰⁶

Następnie głos zabrał Dobriański i odczytał sprawozdanie z poprzedniego Walnego Zebrania (1932 r.), po czym zdał relację z ostatnich trzech lat działalności Związku. W sprawozdaniu podkreślił, że w ostatnim czasie priorytetowym zadaniem UZK było znalezienie odpowiednich form i środków dla działalności ukraińskiego ruchu katolickiego. Podkreślił, że w ostatnim roku UZK otrzymało statut, który odpowiada działalności towarzystw religijnych. Tym sposobem Związek znalazł się pod egidą ordynariatu metropolitalnego i na terenie archidiecezji lwowskiej podlegał przepisom dotyczącym towarzystw religijnych.¹⁰⁷

Szczególne miejsce w sprawozdaniu zajęła współpraca związku z Akcją Katolicką. Jako kolejny prelegent wystąpił o. M. Pryzma, który przedstawił sprawozdanie finansowe. Podkreślił, że długi, które Związek zaciągnął w ubiegłych latach, zostały całkowicie uregulowane. Dochód z tytułu składek członkowskich wyniósł 1214 złotych polskich, wydatki na działalność organizacyjną niestety przewyższyły tę sumę. Wszystkie wydatki pokryła spółdzielnia „Meta”, z którą Związek łączyła ścisła współpraca. Jako reprezentant Komisji Kontrolnej UZK wystąpił dr M. Tworyło, prelegent potwierdził, że sprawy finansowe organizacji oraz wszelka dokumentacja są prowadzone w sposób wzorcowy. Zgodnie ze słowami Tworyły pod koniec 1935 roku Związek liczył 411 członków oddziału głównego we Lwowie, zorganizowano 21 wydziałów okręgowych i 261 ośrodków

¹⁰⁵ *Загальні Збори Українського Католицького Союзу*, „Meta” 5 (1935), nr 1, s. 4.

¹⁰⁶ *Ibidem*.

¹⁰⁷ *Загальні Збори Українського Католицького Союзу*, „Meta” 5 (1935), nr 1, s. 4.

lokalnych.¹⁰⁸ Następnie w programie spotkania były referaty innych działaczy Związku. W. Kuzmowycz przedstawił zebranym wystąpienie o charakterze ideologicznym, prof. dr M. Czuby zapoznał wszystkich ze stanem prasy UZK.¹⁰⁹

UZK jak organizacja katolicka w okresie wyborów w 1936 r. była rzecznikiem porozumienia polsko-ukraińskiego. Działacze Związku poparli udział w wyborach społeczeństwa ukraińskiego.¹¹⁰

W latach 1935-1936 UZK brało aktywny udział wspólnie z Naukowym Towarzystwem Teologicznym (1923-1939) w organizacji cyklu Wieczorów Akademickich, których celem było, wychowanie katolickiego inteligenta. Wieczory Akademickie odbywały się w całej Galicji Wschodniej, przewodnie hasło, które im towarzyszyło, brzmiało „Za światopogląd katolicki”.¹¹¹ Należy wspomnieć, że zarówno UZK, jak i Naukowe Towarzystwo Teologiczne stawiało sobie za cel pracę u podstaw, zainteresowanie tych organizacji dotyczyło szerokich rzesz społeczeństwa ukraińskiego w Galicji. Podczas Wieczorów Akademickich zorientowanych na ukraińską inteligencję, odbywały się wykłady otwarte. Czasopismo „*Bohosłowija*” z 1934 roku w tomie XII zeszyt 4 tak opisało inaugurację Wieczorów Akademickich: „Naukowe Towarzystwo Teologiczne razem z Ukraińskim Katolickim Senioratem w niedzielę 25 listopada bieżącego roku inaugurowało drugi z kolei cykl Wieczorów Akademickich we Lwowie. Inaugurację zamknął przewodniczący Naukowego Towarzystwa Teologicznego rektor dr J. Slipy, jednocześnie podkreślał, jakie korzyści mogą odnieść obywatele ukraińscy wychowani w duchu katolickim...” Czasopismo przedrukowało harmonogram jedenastu wykładów otwartych o różnorodnej tematyce zaplanowanych na przełom 1934-1935. Pięć lat później (1934-1938), jak donoszą statystyki zamieszczone w czasopiśmie „*Bohosłowija*” Towarzystwo Teologiczne oraz UZK przygotowali wspólnie i przeprowadzili 66 wykładów w formie Wieczorów Akademickich. Organizatorzy zapoczątkowali praktykę spotkań wyjazdowych, na których powtarzano wygłoszone wcześniej we Lwowie prelekcje. Wyjazdy dotyczyły dwunastu miast Galicji Wschodniej. Biorąc pod uwagę dane statystyczne, z których wynika, że we Lwowie przeprowadzono 66 odczytów, a w innych miastach 58, to łatwo policzyć, że w latach 1934-1937 Towarzystwo Teologiczne i UZK wspólnie przygotowali i przeprowadzili 124

¹⁰⁸ *Ibidem.*

¹⁰⁹ *Ibidem.*

¹¹⁰ *Mniejszości narodowe w Polsce*, „Sprawy Narodowościowe” 9 (1935), nr 6, s. 622-624.

¹¹¹ П.Ісаїв, *За католицький світогляд*, „Дзвони”, 2 (1932), nr 13, s. 350-353.

prelekcje. Wieczory Akademickie były swoistym impulsem w życiu społecznym galicyjskich kulturalnym galicyjskich Ukraińców.¹¹² Wieczory te nigdy nie miały charakteru czysto naukowego, raczej były to spotkania popularno-naukowe. Misją spotkań była popularyzacja ukraińskiej nauki oraz stworzenie dobrego podłoża dla jej rozwoju. Episkopat Kościoła greckokatolickiego uznawał Wieczory Akademickie za formę apostołatu świeckich. Warto podkreślić, że właśnie tego rodzaju inicjatywy miały istotny wpływ na wzrost popularności Kościoła.

W 1936 roku UZK zapoczątkowało konkurs na najlepszy utwór literacki. Rada Nadzorcza UZK powołała jury, które miało przyznawać nagrody literackie. W skład jury weszli następujący działacze Związku: o. dr H. Kostelnyk, dr M. Hnatyszyn, dr K. Czechowycz, E. Pełenski, P. Isajiw. Najwyższym wyróżnieniem w konkursie literackim przyznany przez Radę Nadzorczą UZK była nagroda pieniężna w kwocie 1000 złotych polskich.¹¹³ Tak w 1938 r. za najlepsze prace UZK wyznaczyło nagrody pieniężne: za pierwsze miejsce 350 zł.; za drugie miejsce 250 zł., za trzecie 150 zł. Nic dziwnego, że do konkursu zgłoszono wiele utworów.¹¹⁴

W lutym 1938 roku wybrano nową Radę UZK, w jej skład weszli: M. Koratnycki, W. Kuzmowycz, P. Krywucki. Gazeta „*Meta*” pod koniec tego roku donosiła o ogólnym dobrym stanie spraw redakcyjnych, do czego przyczyniła się wysoka popularność pisma wśród społeczeństwa galicyjskiego. Niektóre parafie zamawiały ponad dwieście egzemplarzy czasopisma „*Meta*”.¹¹⁵ Oczywiście, UZK i „*Meta*” nie mogłoby istnieć bez pomocy metropolity Andrzeja Szeptyckiego. On duchowo, moralnie i finansowo podtrzymywał działalność Związku i czasopisma.¹¹⁶

W 1939 roku „*Meta*” na swoich łamach zastanawiała się, czy działalność Związku była uzasadniona. Odpowiadając na to pytanie członkowie Związku podkreślali, że organizacja cały czas zwalczała wszelkie przejawy radykalizmu i działała na rzecz konsolidacji społeczeństwa. Biorąc pod uwagę dużą liczebność organizacji politycznych i społecznych, dziwnym był fakt, że żadna z nich, według działaczy UZK, nie zaproponowała planu, który jednoczyłby społeczeństwo. Jedynie UZK stojąc na gruncie zasad Ewangelia, mając na względzie dobro społeczne, stworzył taki ideał – uważano w Związku Według członków UZK - była to sprawa zasadnicza, by kwestia ukraińska

¹¹² В. Янів, *Нарис історії Богословського Наукового Товариства*, „Наукові записки УВУ 1967-68” (1969), nr 9-10 s. 174-175.

¹¹³ *У справі католицької літературної нагороди*, „Нива” 31 (1936), nr 31, s. 7.

¹¹⁴ *Літературні нагороди УКС*, „Нива” 33 (1938), nr 26, s. 2.

¹¹⁵ А.Животко, *Історія української преси*, Мюнхен 1989, s. 265.

¹¹⁶ CDIAL, f. 409, op. 1, spr. 371.

spotkała się z zainteresowaniem w Europie.¹¹⁷ Bez zaangażowania działaczy UZK trudno sobie wyobrazić rozwój Akcji Katolickiej na terenie Galicji. A także większość społeczeństwa ukraińskiego uważała, że to dzięki ruchowi katolickiemu na dużą skalę nie doszła do głosu ideologia komunistyczna.

Powstanie tak prężnej organizacji jak Związek Katolicki wywołało szereg dyskusji społecznych. Poruszano wiele kwestii dotyczących ruchów katolickich, np.: „Dlaczego chrześcijanin – katolik ma zakładać oddzielną organizację katolicką? Czy nie wystarczy być po prostu dobrym chrześcijaninem? Albo jedynie członkiem stowarzyszenia kościelnego? Czy nie prościej połączyć cechy dobrego chrześcijanina i dobrego obywatela i wykazywać się nimi w już istniejących organizacjach?”¹¹⁸ Najpoważniejszym problemem Związku katolickiego było szukanie odpowiedzi na pytanie: „Czy w świecie pełnym rywalizacji, w którym istnieje szereg organizacji różnego typu, organizacja katolicka o charakterze „politycznym” ma w ogóle prawo bytu?”¹¹⁹ Niestety pod koniec lat trzydziestych sami członkowie Związku nie potrafili znaleźć odpowiedzi na te nurtujące ich pytania, nadeszła wojna i trudno było dokopać bilansu zysku i strat pracy ostatnich dziewięciu lat. Dla współczesnego badacza interesująca jest próba stworzenia utopijnego chrześcijańskiego społeczeństwa, świadomego swojej konfesji.

Z nadejściem władzy Radzieckiej we wrześniu 1939 r. w Galicji Wschodniej wszelkie organizacje społeczne, polityczne, religijne i kulturalne przestały istnieć. Tragiczny los nie ominął Ukraińskiego Związku Katolickiego, którego istnienie zakończyło się w chwili wejścia Armii Czerwonej, razem z upadkiem organizacji, zgasła nadzieja zbudowania idealnego polityczno-chrześcijańskiego społeczeństwa.

¹¹⁷ Чи УКС оправдав своє існування?, „Нива” 34 (1939), nr 2, s. 5.

¹¹⁸ Теорія чи практика?, „Мета” 4 (1934), nr 18, s. 6.

¹¹⁹ *Ibidem*.